

Michal ZABEJDA-SUMICKÝ – MUŽ, KTORÝ POKORIL SVET SPEVOM¹

Luciána HOPTOVÁ

Abstract: *Michal Zabejda-Sumický – a man who conquered the world by singing.* Michal Zabejda-Sumický – a Belarusian opera singer who started his career in Charbin and continued in Milan, Poznan and Warsaw. Since 1940, his life has merged with Prague, which become his second home. With his performances, especially with Belarusian national songs, Michal Zabejda-Sumický achieved unprecedented successes throughout Europe.

Keywords: Michal Zabejda-Sumický. Opera singer. Belarusian national songs.

Bieloruská emigrácia, ktorá našla svoj druhý domov v Československej republike (ďalej ČSR), vyvíjala aktivity na poli vedy, politiky i kultúry. K významným predstaviteľom bieloruskej emigrácie, ktorí sa nezameniteľným spôsobom zapísali ako do bieloruských, tak aj do československých dejín, patril operný spevák Michal Zabejda-Sumický.

Michal Zabejda-Sumický² sa narodil sa 14. júna 1900 v bieloruskej obci Nestoroviči v mnohopočetnej chudobnej roľníckej rodine. Dvojité priezvisko mal po otcovi Ivanovi Zabejdovi a matke Alexandre Sumickej. Po absolvovaní základnej školy pokračoval Michal od roku 1914 v štúdiu na učiteľskom ústave v Molodečne. Štúdium ukončil v roku 1918 v Smolensku, kam bol ústav počas prvej svetovej vojny evakuovaný. Po skončení štúdia odišiel Michal Zabejda-Sumický na Sibír, kde sa stretol so svojou matkou, ktorá tu bola evakuovaná. Michal pracoval ako učiteľ v obci Usť-Kalmanskoje, neďaleko mesta Barnaul. V obci založil kultúrno-osvetový spolok, ktorý organizoval vzdelávacie i hudobné večery.³ Pod vplyvom nepokojnej vnútropolitckej situácie, keď sa občianska vojna dotkla aj Sibíri, sa Michal Zabejda-Sumický rozhodol odísť do mesta Charbin⁴ v Mandžusku (dnešné územie Číny), kde začala od roku 1922 nová etapa jeho života.

-
- 1 Štúdia je výstupom z projektu VEGA 1/0672/16 – *Život emigrantov z Ruska na území Protektorátu Čechy a Morava a v Slovenskej republike (1939 – 1945)*.
  - 2 V archívnych materiáloch a literatúre je možné nájsť aj varianty Michajl/ Michas Zabejda-Sumicki/ Sumickij.
  - 3 МЕШЕЧКО, Е. Н. *Путешествие по Беларуси. В краю Немана, Западного Буга и Припяти: учебное пособие*. Брест : Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина, 2011, с. 233.
  - 4 V rokoch prvej svetovej vojny sa na území Mandžuska sformovala veľká komunita emigrantov prichádzajúca z územia Ruska. Najdôležitejším centrom sa stalo mesto Charbin, v ktorom existovalo viacero organizácií a spolkov, ktoré zabezpečovali starostlivosť pre emigrantov a pomáhali im adaptovať sa. Bližšie o Charbine pozri: HARBULOVÁ, Lúbia. *Ruská porevolučná emigrácia v Európe a vo svete. Centrá a činnosť poaktóbrovej politickej emigrácie z Ruska v rokoch 1918 – 1945*. Prešov : Metodické centrum, 1999, s. 36-37.

V Charbine pokračoval Michal Zabejda-Sumický v štúdiu⁵ na miestnej právnickej fakulte (hospodársky odbor), ktorú ukončil v roku 1929.⁶ Začal sa tu však zaoberať aj štúdiom spevu, ktorému dovtedy nevenoval špeciálnu pozornosť. Hudobný talent vraj zdedil po ocovi, ktorý mu zomrel ešte v ranom detstve, a lásku k hudbe, predovšetkým k bieloruským národným piesňam, v ňom pestovala matka, ktorá mu často v detstve spievala bieloruské uspávanky. Učiteľkou operného spevu Michalovi Zabejdovi-Sumickému v Charbine bola Julia Konstantinovna Plotnickaja, spolupracovníčka jedného z najvýznamnejších operných spevákov prvej polovice 20. storočia, Fiodora Ivanoviča Šaľapina.

Prvýkrát vystúpil Michal Zabejda-Sumický v Charbine ako sólista v Čajkovského opere *Eugen Onegin*, konkrétne v úlohe Lenského. Neskôr sa predstavil aj v operách ruských hudobných skladateľov Alexandra Sergejeviča Dargomyžskeho *Rusalka* či Nikolaja Andrejeviča Rimskeho-Korsakova *Snehulienka*.⁷ Do roku 1932 vystúpil Michal Zabejda-Sumický v 15 rolách. Za svoje vystúpenia žal veľké úspechy nielen od publika, ale aj od miestnych hudobných kritikov. „*Kritika ocenila veľmi priaznivo vystúpenia Zabejdu-Sumického v spomenutých operách. Už vtedy poznamenala, že vnímavý, hudobne nadaný spevák sa snaží premyslieť si svoju úlohu v najpodrobnejších detailoch a podľa možnosti sa vžiť do nej počas vystúpenia.*“⁸

V roku 1932 odišiel Michal Zabejda-Sumický na ďalšie štúdiá operného spevu do Talianska. Pravdepodobne aj vďaka odporúčaniu Julii Konstantinovny Plotnickej sa ho v Miláne ujal známy operný spevák a profesor hudby Fernando Carpi. Veľký vplyv však na ňom zanechali aj vystúpenia Fiodora Ivanoviča Šaľapina v milánskej opere. Vďaka svojej usilovnosti a odporúčaniu Fernanda Carpiho začal čoskoro v La Scale koncertovať aj samotný Michal Zabejda-Sumický. Okrem vystúpení pred milánskym obecnstvom, absolvoval aj koncertné turné v iných talianskych mestách. Tamojšie publikum ho milovalo. Vysoko speváka oceňovali aj hudobní kritici, ktorí ho prirovnávali k talianskemu tenorovi Titovi Skipovi či ruskému opernému spevákovvi Leonidovi Vitalievičovi Sobinovi.⁹ V talianskej tlači o ňom písali ako o spevákovvi „*s citlivou dušou básnika*“, či „*spevákovvi s okúzľujúcim hlasom, dokonalým nástrojom, ktorý dobýja a dokáže okúzliť duše poslucháčov*“.¹⁰ Turné po Taliansku bolo natoľko úspešné, že Michal Zabejda-Sumický dostal dokonca ponuku odísť pracovať do Moskvy. Ponuku ale odmietol, oficiálne zo zdravotných dôvodov, ktoré ho v tom čase postihli. Po zotavení sa zažil bieloruský operný spevák v Miláne nevída-

5 Na štúdium sa Michal Zabejda-Sumický prihlásil v roku 1925.

6 СТАНКЕВИЧ, Адам. *Міхал Забэйд-Суміцкі і беларуская народная песня*. Вільня : Кальосься, Бел. Друкарня ім. Фр. Скарыны, 1938, с. 7.

7 СТАНКЕВИЧ, Адам. *Міхал Забэйд-Суміцкі і беларуская народная песня*. Вільня : Кальосься, Бел. Друкарня ім. Фр. Скарыны, 1938, с. 8.

8 ВАКАЧ, Р. – LISEC, J. *Белорусký zpěvák. Michal Zabejda-Sumický a jeho domov*. Praha : Běloruský kulturní spolek, 1940, s. 6.

9 СТАНКЕВИЧ, Адам. *Міхал Забэйд-Суміцкі і беларуская народная песня*. Вільня : Кальосься, Бел. Друкарня ім. Фр. Скарыны, 1938, с. 7.

10 ВАКАЧ, Р. – LISEC, J. *Белорусký zpěvák. Michal Zabejda-Sumický a jeho domov*. Praha : Běloruský kulturní spolek, 1940, s. 7.

ný úspech, a to aj vďaka tomu, že spieval v 16 jazykoch.¹¹ Pred Michalom bola veľká operná kariéra. Táto perspektíva sa však skončila, keď sa dozvedel, že sa jeho matka Alexandra Sumická vrátila do svojej rodnej obce vo veľmi zlom zdravotnom stave a veľmi túži vidieť svojho syna.¹²

V roku 1935 sa tak Michal Zabejda-Sumický vrátil na územie Bieloruska, ktorého západná časť bola od roku 1921 súčasťou Poľska. Po návrate na rodnú zem sa však Michal rozhodol nezanedbať svoj talent a pokračoval v opernej kariére. Prvé operné predstavenie absolvoval v meste Ružany, kam sa na neho prišla osobne pozrieť aj jeho matka, s ktorou bol počas svojich štúdií v zahraničí v neustálom písomnom kontakte.¹³ Po absolvovaní koncertov v ďalších bieloruských obciach a mestách (Slonim, Baranoviči, Brest, Volkovysk a iné) získal spevák angažmán v Poznaňskom opernom divadle. Tu vystupoval Michal Zabejda-Sumický ako sólista v niekoľkých hrách, medzi nimi i v známych operách ako *Rigoletto*, *Faust*, či poľskej opere *Halka*.¹⁴

Po uplynutí kontraktu s miestnou operou odišiel pracovať Michal Zabejda-Sumický do Varšavy, kde začal spolupracovať aj s poľským rozhlasom. Spevák dosahoval nové a nevidané úspechy, a to aj napriek tomu, že ako Bielorus to nemal ľahké, nakoľko sa stretával s viacerými prekážkami a neraz aj s nedocenením svojho talentu. Jeho spev bol veľmi prísne kritizovaný, a to predovšetkým z dôvodu, „že sa všade otvorene a nebojácne prehlasoval synom bieloruského národa, a že sa vždy snažil vystupovať s repertoárom nielen poľských, ruských, talianskych, nemeckých hudobných skladieb a piesní, ale taktiež aj s bieloruskou národnou piesňou“.¹⁵ Aj napriek tomu všetkému si Michal Zabejda-Sumický postupne získaval priazeň nielen varšavského obecnstva, ale aj poľských hudobných kritikov. V tlači sa tak v spojení s jeho osobou objavovali slová ako „spevák veľkého talentu“, „disponuje pekným hlasom“, „výrazná interpretácia skladieb“, „predstaviteľ národnej duše“, „lyrický tenoristický hlas“, „spevácka kultúra“, a pod.¹⁶

Okrem vystúpení vo Varšave absolvoval bieloruský rodák v rokoch 1936 – 1938 aj koncerty vo Vilne, konané najmä pri príležitosti osláv Dňa bieloruskej kultúry, či koncerty, na ktoré bol pozvaný Bieloruským zväzom študentov.¹⁷ Okrem toho

11 МЕШЕЧКО, Е. Н. Путешествие по Беларуси. В краю Немана, Западного Буга и Припяти: учебное пособие. Брест : Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина, 2011, с. 233.

12 ГОРБАЧ, Алесь. Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйдзі-Суміцкі. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 27.

13 ГОРБАЧ, Алесь. Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйдзі-Суміцкі. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 28.

14 ВАКАЇ, Р. – LISEC, J. Běloruský zpěvák. Michal Zabejda-Sumický a jeho domov. Praha : Běloruský kulturní spolek, 1940, s. 7.

15 ВАКАЇ, Р. – LISEC, J. Běloruský zpěvák. Michal Zabejda-Sumický a jeho domov. Praha : Běloruský kulturní spolek, 1940, s. 7.

16 СТАНКЕВІЧ, Адам. Міхал Забэйдзі-Суміцкі і беларуская народная песня. Вільня : Кальосья, Бел. Друкарня ім. Фр. Скарыны, 1938, с. 10-11.

17 СТАНКЕВІЧ, Адам. Міхал Забэйдзі-Суміцкі і беларуская народная песня. Вільня : Кальосья, Бел. Друкарня ім. Фр. Скарыны, 1938, с. 10.

spevák vystúpil aj s niekoľkými koncertmi v Talline a Rige, kde už tradične zožal veľké úspechy.¹⁸

Od roku 1940 sa však jeho život spojil na dlhé desaťročia s Prahou. Do Prahy, ktorá sa v tom čase nachádzala pod kontrolou nacistického Nemecka, pricestoval Michal Zabejda-Sumický 9. mája 1940.¹⁹ Prvýkrát vystúpil ako hosť Národného divadla v Prahe v predstavení *Eugen Onegin* v úlohe Lenského 18. júna 1940.²⁰ Svojím debutovým vystúpením v Protektoráte Čechy a Morava si získal pražské publikum, čo potvrdzujú aj pozitívne hodnotenia vtedajšej tlače, v ktorej „tenoristu z bieloruských pralesov“ odborná česká hudobná kritika vychválila do nebies.²¹

Príchod Michala Zabejdu-Sumického do Prahy nebol pravdepodobne náhodný. Od roku 1923 sa tu nachádzala v exile Rada Bieloruskej národnej republiky. Okrem toho existujú domnienky, že zásluhu na jeho odchode z Poľska mali zrejme aj varšavská a pražská pobočka Bieloruského výboru svojpomoci, ktorý bol sformovaný začiatkom roka 1940 v Berlíne.²²

Spevák našiel v Prahe ľudí, ktorí mu boli blízki nielen krvou, ale i dušou. V Prahe sa spoznal s predsedom Rady Bieloruskej národnej republiky a predsedom spolku Bieloruskej rady v Prahe Vasilom Zacharkom, či bieloruskou poetkou Larysou Henijuš a jej manželom. Od roku 1940 sa tak Praha stala jeho druhým domovom a ako ukázal časom život, aj posledným.

Dňa 12. októbra 1940 mal Michal Zabejda-Sumický v Smetanovej sále svoj prvý sólový koncert, na ktorom bolo viac ako tisíc divákov. Repertoár jeho koncertu tvorili diela takých známych hudobných skladateľov ako Giulia Cacciniho, Giacoma Carissima, Wolfganga Amadea Mozarta, Franza Schuberta, Piotra Iljiča Čajkovského, Bedřicha Smetanu či Antonína Dvořáka. Úspech však dosiahol najmä vďaka interpretácii národných bieloruských a ukrajinských piesní.

18 BAKAČ, P. – LISEC, J. *Běloruský zpěvák. Michal Zabejda-Sumický a jeho domov*. Praha : Běloruský kulturní spolek, 1940, s. 7.

19 Národní archiv (NA) Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941 – 1950, kar. 12877, sign. Z 1/2.

20 NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941 – 1950, kar. 12877, sign. Z 1/2.

21 BAKAČ, P. – LISEC, J. *Běloruský zpěvák. Michal Zabejda-Sumický a jeho domov*. Praha : Běloruský kulturní spolek, 1940, s. 10 – 11.

22 Cieľom Bieloruského výboru svojpomoci malo byť nielen poskytovanie starostlivosti bieloruskému obyvateľstvu nachádzajúcemu sa na územiach v nemeckej sfére vplyvu, ale aj kultúrno-osvetová činnosť. Na čele organizácie, ktorá formálne predstavovala nezávislú inštitúciu, no v skutočnosti bola pod kontrolou ministerstva vnútra, stál bývalý konzul Bieloruskej národnej republiky v Berlíne A. Borovskij. Svoje pobočky mal výbor napríklad v Poznani, Gdaňsku, Lodži, Lipsku, Mníchove, Toruni, Varšave, a od 1. apríla 1940 aj v Prahe. Na čele pražskej pobočky stál Jan Jermačenka. Bližšie o aktivitách Bieloruského výboru svojpomoci pozri napr.: РОМАНЬКО, Олег Валентинович. *Белорусские коллаборационисты. Сотрудничество с оккупантами на территории Белоруссии. 1941 – 1945*. Москва : Центрполиграф, 2013. 479 s.; РОМАНЬКО, Олег Валентинович. *Легион под знаком Погони. Белорусские коллаборационистские формирования в силовых структурах нацистской Германии (1941 – 1945)*. Симферополь : Антикава, 2008. 304 s.; ГЕНИЮШ, Ларыса. *Сповідзь* [online]. Мінск : Мастацкая літаратура, 1993. 262 с. Dostupné na internete: <<http://kamunikat.org/audyjoknihi.html?pubid=13530>>.

Prvé sólové vystúpenie bieloruského speváka veľmi pozitívne ocenilo nielen pražské obecnstvo, ale veľký ohlas malo i v domácej tlači. *Národní politika* napríklad vo vydaní z 13. októbra 1940 napísala: „*Sympatický spevák zaujal hned' od začiatku vystúpenia znamenitým, príjemne zafarbeným hlasovým fondom, ktorý znie vo všetkých polohách veľmi syto a vyrovnané; vyspelá technika, ktorou Zabejda veľmi ľahko ovláda svoj jasne znejúci hlas, mu umožňuje uplatniť v rovnakom ušľachtilom zvuку jemne tvorenú kantilénu ako na druhej strane dynamicky vypätú frázu, najlepšie sa však spevákovi darí v piesňach a áriách prevažne lyrických, kde i jeho prednes má najväčšie kúzlo.*“²³

V podobnom, pozitívnom duchu boli publikované aj ďalšie články. Napríklad 15. októbra 1940 *Národní práce* napísala: „*Michal Zabejda, bieloruský tenorista, získal si v sobotu sympatie početného obecnstva v Smetanovej sále prekrásnym tenorom a dokonalou technikou.*“²⁴

Dňa 16. októbra 1940 bolo zase vo *Vlajke* uverejnené: „*Večne usmievaný, slovanského typu, pôsobil sympaticky už svojím zjavom... Búrliový úspech zožal pri interpretácii Smetanovej piesne „Kdo v zlaté struny zahrát zná.“, ktorú spieval v origináli – česky.*“²⁵

Kým pražské publikum a hudobní kritici boli z vystúpení Michala Zabejdu-Sumického nadšení, tak pre okupačný režim začal byť spevák problémom. Vtedajší okupační predstavitelia ho obviňovali z propagandy slovanstva. Speváka však v tom čase zachránilo to, že vtedajšia cenzúra mu jeho prvý sólový koncert dovolila.²⁶ Situácia sa ale skomplikovala po útoku Nemecka na Sovietsky zväz v júni 1941. Krátko po útoku bol Michal Zabejda-Sumický predvedený do nacistického Nemecka, kde mu bolo niekoľkokrát navrhnuté, aby viedol vysielanie bieloruských rozhlasových staníc z Berlína, čo odmietol.

Po návrate do Prahy však čakali speváka ďalšie nepríjemnosti. Okupačné orgány na neho naliehali, aby sa aktívne podieľal na nemeckej propagande. Zároveň bol aj upozornený na to, že ak chce naďalej vystupovať na „doskách, ktoré znamenajú svet“, jeho vystúpenia musia mať politický charakter.²⁷ Aj túto spoluprácu bieloruský rodák odmietol, oficiálne z dôvodu zlého zdravotného stavu. V dôsledku týchto skutočností bol Michal Zabejda-Sumický nútený opustiť Národné divadlo v Prahe a od tohto okamihu začal spevák jazdiť len na pozvané koncertné vystúpenia.

Aj napriek tomu, že Michal Zabejda-Sumický spoluprácu odmietol a musel opustiť divadlo, v priebehu druhej svetovej vojny bol nemeckými úradmi vyslaný na koncertné turné na územie okupovaného Bieloruska, dokonca trikrát vystúpil aj

23 NA Praha, fond Ukrajinské muzeum, kar. 27, sign. Bělorusové.

24 NA Praha, fond Ukrajinské muzeum, kar. 27, sign. Bělorusové.

25 NA Praha, fond Ukrajinské muzeum, kar. 27, sign. Bělorusové.

26 Koncertné riaditeľstvo Národného divadla v Prahe v mene Borisa Tichanoviča podalo 24. septembra 1940 na Zemský úrad v Prahe žiadosť o zamestnanie cudzieho štátneho príslušníka Michala Zabejdu-Sumického, ale aj žiadosť o povolenie jeho koncertu, pripravovaného na 12. októbra 1940. In NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941 – 1950, kar. 12877, sign. Z 1/2.

27 ГОРБАЧ, Алясь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйдзі-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 38.

v samotnom Minsku. Okrem toho vystupoval v roku 1944 aj vo Vilne²⁸, Volkovyskove či Białystoku²⁹. 13. januára 1945 mal dokonca veľký koncert aj v Berlíne.³⁰

Svojimi vystúpeniami, ako neskôr uvádzal samotný spevák, ktoré nemohol v tom čase odmietnuť, nechcel podporovať nacistický režim, ale práve naopak. Michal Zabejda-Sumický bol presvedčený, že piesňou vyvolával u ľudí vôľu bojovať za vyslobodenie sa od nemeckých okupantov.³¹ Okrem tvrdení samotného speváka sa zachovali aj svedectvá, ktoré vyvracajú podozrenie zo spolupráce s nemeckými okupačnými orgánmi. Napríklad počas svojho koncertu vo Volkovyskove, kde sa spevák stretol aj so svojou matkou, vraj odovzdal partizánom zarobené peniaze z koncertu, potrebné najmä na nákup liekov.³²

Nie je preto ľahké jednoznačne konštatovať, ako to v skutočnosti bolo so spoluprácou Zabejdu-Sumického s nacistickým Nemeckom. Nepochybne ťažké je aj objektívne charakterizovať vzťah nemeckých okupačných orgánov ku spevákovi, keď ho na jednej strane vysielali na koncertné turné na územie okupovaného Bieloruska, no na strane druhej bol pod ich neustálou kontrolou, a dokonca v roku 1944 ho zatkli a väznili.³³ Isté však je, že Michal Zabejda-Sumický v čase vojny udržiaval kontakty s Radou Bieloruskej národnej republiky a bol aktívne zapojený do činnosti pražskej pobočky Bieloruského výboru svojpomoci. Svedectvom toho je aj fakt, že 19. júna 1941 vystupoval v pražskej mestskej knižnici na koncerte, ktorého organizátorom bola práve pobočka Bieloruského výboru svojpomoci v Prahe.³⁴

V prvých povojnových rokoch mal Michal Zabejda-Sumický problémy s novou československou vládou. Veľmi ťažko sa mu vysvetľovalo, že bojoval s nemeckým nepriateľom práve prostredníctvom bieloruských piesní. Osobitne však bolo potrebné vysvetľovať najmä kontakty s Radou Bieloruskej národnej republiky a pražskou pobočkou Bieloruského výboru svojpomoci, ktorá zaslala Adolfovi Hitlerovi 27. júna 1941 telegram,³⁵ v ktorom bola vyjadrená podpora nacistickému Nemecku „od Bielorusov Protektorátu Čechy a Morava“, a na ktorom sa nachádzal aj podpis speváka.

Kým tieto dôvody boli v prípade iných Bielorusov postačujúce na vyhostenie z územia Československa a následné súdne procesy v Minsku, Michalov osud bol

28 Dňa 21. mája 1944 sa vo Vilne v sále Veľkého mestského divadla uskutočnil jubilejný koncert, ktorý bol venovaný 15. výročiu začiatku speváckej kariéry Michala Zabejdu-Sumického.

29 V roku 1944 mal spevák v Białystoku dva koncerty, pričom jeden koncert bol výhradne pre nemeckú verejnosť.

30 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 40.

31 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 39.

32 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 39.

33 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 39-40.

34 NA Praha, fond Ukrajinské muzeum, kar. 27, sign. Bělorusové.

35 ЛІЦКЕВІЧ, Алег. Война против мифов. Была ли Великая Отечественная для белорусов «гражданской» войной? In *Беларуская думка*, 2009, № 1, с. 63.

iný. Pred vyhostením a väzením ho pravdepodobne zachránila skutočnosť, že bol známym operným spevákom v celej Európe, a preto by jeho zatknutie mohlo vyvolať veľký ohlas. Sprvu bol spevák síce obvinený zo spolupráce s nacistickým Nemeckom, začo mu bola aj vymeraná pokuta vo výške 50 000 korún.³⁶ V tom čase išlo o značnú sumu, nakoľko priemerný plat Michala Zabejdu-Sumického bol v rokoch vojny 2 000 – 2 500 korún.³⁷ Po dlhom vyšetrovaní bolo však 23. marca 1950 obvinenie, ako aj uložená pokuta, anulované na základe rozhodnutia Ministerstva vnútra ČSR.³⁸

Po vojne požiadal Michal Zabejda-Sumický o československé občianstvo, nakoľko v rokoch druhej svetovej vojny nedisponoval žiadnym.³⁹ Dňa 9. júna 1949 bola Ústredným národným výborom v Prahe vydaná naturalizačná listina, v ktorej bolo uvedené, že Michalovi Zabejdovi-Sumickému bolo udelené československé štátne občianstvo. Štátoobčiansku prísahu zložil spevák 27. augusta 1949.⁴⁰

Po skončení vojny pokračoval Michal Zabejda-Sumický v opernej kariére v Československu, spieval bieloruské, ruské, poľské, české i slovenské piesne a vystupoval aj v Československom rozhlase. V roku 1959 získal aj povolenie na súkromnú výučbu spevu, pričom aj tu učil svojich žiakov k láske k bieloruským piesňam.⁴¹ Spevák počas svojej kariéry získal aj viaceré ocenenia, napríklad od Zväzu československo-sovietskeho priateľstva, ministerstva školstva a kultúry, ale bol aj víťazom viacerých domácich a medzinárodných súťaží.

Kým v Československu žal úspechy, v domovine o ňom nebolo počuť. A to aj napriek tomu, že svojou prácou popularizoval bieloruské národné piesne po celej Európe. Spojenie s domovinou však spevák nikdy neprerušil. Dvere jeho pražského bytu na Poľskej ulici č. 12⁴² boli vždy otvorené krajanom, ktorí ho často navštevovali. Okrem osobného kontaktu udržiaval spevák aj písomný kontakt s priateľmi vo vlasti. K takýmto priateľom patrili napríklad spisovatelia Maxim Tank, Janka Bryl, Vladzimir Karatkievič a iní.

Situácia sa však zmenila začiatkom 60. rokov 20. storočia, hlavne pod vplyvom vnútropolitckej situácie v Sovietskom zväze. V roku 1961 sa v bieloruskom rozhlase objavilo niekoľko programov s piesňami, ktoré spieval Michal Zabejda-Sumický. Akonáhle prestal byť Michal Zabejda-Sumický tabu v Bielorusku, znásobili sa mu nielen listy z domoviny, ale začalo sa uvažovať aj nad jeho koncertným turné po

36 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 42.

37 NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941 – 1950, kar. 12877, sign. Z 1/2.

38 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 38.

39 NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941 – 1950, kar. 12877, sign. Z 1/2.

40 NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941 – 1950, kar. 12877, sign. Z 1/2.

41 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 46.

42 NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941 – 1950, kar. 12877, sign. Z 1/2.

krajine.⁴³ To sa nakoniec uskutočnilo v druhej polovici roku 1963. Počas turné po Bielorusku absolvoval spevák 11 koncertov. Prvé hudobné večery sa konali v Minsku v priestoroch Zväzu skladateľov Bieloruskej sovietskej socialistickej republiky a Bieloruského štátneho konzervatória pre skladateľov, spisovateľov, pracovníkov kultúry a umenia. Neskôr nasledovali naplánované vystúpenia v ďalších mestách – Vitebsk, Gomel, Pinsk, Brest, Baranoviči, Grodno a Lida.

Na jednej strane bol spevák veľmi nadšený, že môže vystúpiť na domácej pôde, avšak na strane druhej bol veľmi sklamaný, že všetky plagáty a brožúry boli v ruskom a nie bieloruskom jazyku. Taktiež sa mu nepáčilo, že neboli vypredané koncertné sály, začo pravdepodobne mohli aj miestne inštitúcie, nakoľko pre niektoré z nich bol spevák stále „nevítaným človekom“.⁴⁴ Spevákovi, ako neskôr uviedol, bolo ľúto aj to, že z týchto koncertov nebol zhotovený žiaden záznam. V jednom liste Maximovi Tankovi napísal: „Škoda, že Minsk nevyužil moju cestu v roku 1963 po domovine a nenahrал žiadne gramofónové platne. Asi zabudli, že človek nežije večne...“⁴⁵

Po koncertnom turné v roku 1963 sa Michal Zabejda-Sumický vrátil do Prahy. Aj napriek všetkému, čo sa udialo na koncertoch po domovine, spevák predsa len uvažoval nad tým, že ešte aspoň raz vystúpi v Bieloruskej sovietskej socialistickej republike. Dokonca si pripravil aj nový repertoár, s ktorým chcel očariť domáce publikum na jar roku 1964. O svojich zámeroch písal aj v listoch Maximovi Tankovi. No aj napriek vynaloženému úsiliu sa už ďalšie turné nepodarilo zrealizovať. Dôvod bol ten, že v druhej polovici 60. rokov 20. storočia síce nikto koncerty Michal Zabejdu-Sumického nezakazoval, ale ani ich nikto nepovolil.⁴⁶

V roku 1965 bol však Michal Zabejda-Sumický pozvaný na turné do Poľska. Hoci v tom čase mal už značne podlomené zdravie a lekári mu ďalšie vystúpenia neodporúčali, Michal sa rozhodol predsa len spievať. Najviac ho tešilo to, že turné sa malo uskutočniť na miestach, na ktorých sa len nedávno vysmievali z bieloruských piesní, či bolo dokonca zakázané ich spievať. Pre bieloruského speváka to bolo veľké morálne víťazstvo. Počas svojho turné po Poľsku vystúpil operný maestro aj pred obecnstvom hlavného mesta a v spolupráci s Varšavskou filharmóniou dokonca nahrал aj platňu s 11 bieloruskými národnými piesňami.⁴⁷

Po návrate z turné v Poľsku bol Michal Zabejda-Sumický v Československu obviňovaný, že je príliš „prosovietsky orientovaný“. Následkom toho boli všetky jeho práce z čias pôsobenia v Prahe zničené. Išlo o množstvo piesní rôznych národov i skladateľov, ale aj o skladby uložené v pražskom rozhlase.⁴⁸ Spevák bol z tohto počinu veľmi sklamaný a zarmútený. Táto skutočnosť ho však neodradila od ďalšej

43 V tom čase sa dokonca uvažovalo aj o vydaní knihy opisujúcej život a tvorbu speváka.

44 Napríklad pri kúpe lístkov na koncerty bolo záujemcom povedané, že koncerty sú už vypredané.

45 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 55.

46 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 51 – 52.

47 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйд-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 52 – 53.

48 Nie všetky skladby sa neskôr podarilo obnoviť.

práce, dôkazom čoho je aj fakt, že v roku 1968 sa mu podarilo vydať novú a zároveň poslednú platňu *Běloruské písně a romance*, ktorá obsahovala 17 piesní bieloruských hudobných skladateľov.⁴⁹

Michal Zabejda-Sumický,⁵⁰ ktorý bol v rokoch druhej svetovej vojny obviňovaný zo spolupráce s nacistickým Nemeckom, po vojne zase obviňovaný zo spolupráce so Sovietskym zväzom a stále pritom čakajúci na pozvanie na koncertné turné po Bielorusku, zomrel 21. decembra 1981 v Prahe. Pochovaný bol na Olšanských cintorínoch v Prahe, kde spočinul vedľa hláv Bieloruskej národnej republiky Piotra Krečevskeho a Vasiľa Zacharku.⁵¹

---

49 ГОРБАЧ, Алесь. *Песняй даваў людзям радасць: Міхась Забэйдэ-Суміцкі*. Мінск : Тэхналогія, 2007, с. 55.

50 Archív Michala Zabejdu-Sumického je uložený v Bieloruskom štátnom archíve literatúry a umenia v Minsku. Veľká zbierka platní a magnetofónových nahrávok sa však nachádza aj vo fondoch Štátneho archívu Bieloruskej republiky v Minsku.

51 Na náhrobku je meno speváka uvedené v českom i bieloruskom jazyku.